

Ons besef van wat waarheid is, wordt aangetast. De uitdrukking fake news is een aanval op de vorming van ons wereldbeeld: sommigen slagen erin het beeld van de werkelijkheid naar hun hand te zetten en media die daar niet aan meedoen aan de schandpaal te nagelen. Heel het conflict rond Oekraïne toont hoezeer waarheid geschapen wordt naar het voordeel van elke sprekende partij. Daar doen dus presidenten aan mee, politieke partijen maar wat natuurlijk het ergste is: we doen het zelf ook! Conflicten tussen mensen hebben daar hun oorsprong: ik maak de werkelijkheid naar wat mij uitkomt, naar wat mij bevalt.

Klokkenluiders hebben de typische taak de vraag naar waarheid aan te jagen en ieder die deze verdraait op de proef te stellen. Onderzoeksjournalistiek is de gewaagde manier om aan het licht te brengen wat niet gezien had mogen worden, wat weggeduwd werd uit het waarheidsbesef. Alles wat wij gewaar worden over misbruik, seksueel grensoverschrijdend gedrag maar ook het misbruik van onze aarde wat onopgemerkt moet blijven, dat alles kunnen wij pas opnieuw beoordelen als we ook opnieuw van informatie worden voorzien die we eerst niet hadden. Onze waarneming, ons oordeelsvermogen is beperkt, om niet te zeggen beschadigd. Waarheid is een onderwerp van discussie geworden, een kwestie van meningen die je naar geloven kunt bevestigen of ontkennen. Wat geeft ons nog houvast? Wie kun je geloven?

Graag beoordelen wij anderen in het besef dat wij zelf op de goede weg zijn alleen die anderen maar steeds niet. Dan gaan we graag corrigeren, direct en openlijk of evengoed indirect door aan een roddelcircuit mee te gaan doen. Alles lijkt geoorloofd, zolang wij zelf maar niet aangesproken worden op onaanvaardbaar gedrag. Pas als dat gebeurt en het is onweerlegbaar – iemand zegt me de waarheid – dan kan het zijn dat we rouwmoedig worden en onze eigen misdragingen of kwaadwillende gedachten onder ogen gaan zien. Pijnlijk, maar tegelijk heel bevrijdend.

Echt verheffend, verheugend is dat niet. Onvolmaaktheid erkennen valt ons zwaar. Onze werkelijkheid zichtbaar maken voor anderen kan bedreigend zijn. En onszelf veranderen naar het goede toe is moeilijker dan we dachten. Maar er zijn mensen die dat kunnen, en die mensen zijn direct sympathiek omdat je voelt dat ze echt zijn, authentiek, oprecht. Dat maakt ze betrouwbaar, graag gezien want met zulke mensen kun je waarachtigheid gestalte geven, oplossingen bedenken en maatregelen nemen die per se goed zijn voor iedereen. Waar is dan onze eensgezindheid? Is die er nog wel als we in een land willen leven waar ieder zijn eigen waarheid maakt? We raken steeds meer verdeeld en onenig, en ja, het is een Bijbelse uitdrukking: aan de vruchten erkent men de boom. De vrucht is bijvoorbeeld een verlamdend effect, er is veel teleurstelling. Waar ben ik nog veilig, wie kan ik vertrouwen, misschien is het het beste als ik mij terugtrek in mijn veilige zelfverzekerdheid. En zo is er niemand meer die mij zegt dat ik een balk in mijn oog heb. Kan ik helpen, vraag ik, terwijl ik zelf hulp nodig heb.

De Bijbel is een boek vol mensenkennis. Er spreekt telkens wijsheid uit de Schriften: 'Een goed mens brengt het goede tevoorschijn uit de schat van goedheid in zijn hart; waar het hart vol van is, loopt de mond van over.' Prijs geen mens voordat hij gesproken heeft; hoor eerst maar wat er gezegd wordt want de spreker beoordelen kan pas daarna. In het spreken ontdekt men de ware aard van de mens. 'Aan de vruchten van de boom erkent men de boomgaard, en aan de woorden van de mens zijn gezindheid.' Kan de ene blinde de andere leiden? Schudt de zeef, het kaf blijft.

Zo blijkt Jezus de onovertroffen leraar. Hij staat, zoals wij zeggen, met beide benen op de grond. Hij heeft recht van spreken, want er huist geen kwaad in Hem. Hij heeft niets te verbergen, alles wat Hij denkt en doet kan het daglicht verdragen. Hij is zelf de waarheid, Hij kent de verhoudingen tussen mensen maar vooral hun houding ten opzichte van de kern van waarheid: God zelf. Mensen waagden het bij God te zweren, want dan was de waarheid aan hun kant. Mensen dachten macht te bezitten over Hem, maar steeds kon Hij zeggen: 'U hebt geen enkele macht over Mij tenzij die welke U uit de hemel gegeven is' Dat maakt Hem zelf tot degene die macht heeft, omdat Hij waarachtig is en de waarheid in persoon. Geen macht op grond van wapens of dreigende taal, maar op grond van de onontkenbare waarheid waar Hij voor staat.

Het onvergankelijke gaat in zijn geval gekleed in het vergankelijke: Hij is mens geworden om ons onze onwaarachtigheid te tonen en zichzelf tot enige uitweg te maken die ons van onze dodelijke onwaarachtigheid verlost. Hij wijst de weg, is de waarheid en geeft waarachtig leven.